

Milyen társadalmi rétegek támogatták a parlamentet I. Károly ellen az angol polgárháborúban, és miért?

Szabad visszaidézés – társadalmi bázis és motiváció

Fordítsd meg! >

Milyen lépésekben jutott Cromwell és a parlament I. Károly kivégzéséig? Sorold fel az eseményeket!

Szabad visszaidézés – eseménylánc rekonstruálása

Fordítsd meg! >

Hogyan különbözött Cromwell diktatúrája a hagyományos monarchiától? Miért nem lett király?

Szabad visszaidézés – összehasonlítás és indoklás

Fordítsd meg! >

Mi volt a „dicsőséges forradalom”, és miért kapta ezt a nevet?

Szabad visszaidézés – fogalom és jellemző

Fordítsd meg! >

- > Parlamenti erők fegyvert fognak a király ellen
- > Cromwell megalakítja a „vasbordájú szentek” seregét
- > Királyi csapatokat felmorzsalják → I. Károly fogságba kerül
- > Szökési kísérlet + újabb csatavesztés
- > Parlament 1649-ben kivégezteti → köztársaság jön létre

TIPIKUS HIBA:

A fogság és a kivégzés közé sok tanuló nem illeszti be a szökési kísérletet.

- > Gentry (vállalkozó nemesség) és yeomanry (módosabb parasztság)
- > Puritán eszmeiség kötötte össze őket: kálvini elvek, anglikán egyház megtisztítása
- > Ellenezték I. Károly önkényes, katolikusbarát politikáját

TIPIKUS HIBA:

Sokan csak „a parlament” kifejezést használják – nem azonosítják a konkrét társadalmi rétegeket.

- > 1688: a parlament Orániai Vilmost (II. Jakab vejét) hívta meg a trónra
- > II. Jakab elmenekült → vér nélkül ment végbe
- > „Dicsőséges” = erőszak nélküli hatalomváltás
- > Előzménye: II. Jakab franciabarát politikája, jezsuiták megjelenése

TIPIKUS HIBA:

Sokan összekeverik az 1649-es köztársaság kikiáltásával.

- > Hadseregére támaszkodó, diktatórikus eszközökkel irányított
- > Híveiből álló Államtanács rendeleteket hozhatott → parlament háttérbe szorult
- > Azért nem lett király, mert a köztársaság kivívását isteni elrendelésnek tekintette
- > Hite szerint Isten kiválasztott népe (az angol) felett nem uralkodhat senki

TIPIKUS HIBA:

Sokan „szerénységet” feltételeznek – valójában teológiai meggyőződés állt mögötte.

Sorold fel az 1689-es angol Jognyilatkozat legalább 5 rendelkezését!

Szabad visszaidézés – dokumentum tartalmának rekonstruálása

Fordítsd meg! >

Miért volt korlátozott a választójog az angol alkotmányos monarchiában? Ki szavazhatott, ki nem?

Szabad visszaidézés – rendszer korlátainak bemutatása

Fordítsd meg! >

Miért robbant ki konfliktus a brit anyaország és az észak-amerikai gyarmatok között? Legalább 4 intézkedés!

Szabad visszaidézés – okok és intézkedések

Fordítsd meg! >

Miért szenvedett vereséget Nagy-Britannia a függetlenségi háborúban? Legalább 4 ok!

Szabad visszaidézés – okági elemzés

Fordítsd meg! >

- > Magas vagyoni cenzus → csak a legmagasabb adófizetők szavazhattak
- > A társadalom nagy többsége ki volt zárva
- > Nyílt korrupció, vesztegetés, hivatalok osztogatása jellemezte a törvényhozást
- > A győztes párt vezetőjét a király kérte fel miniszterelnöknek

TIPIKUS HIBA:

Sokan azt hiszik, az alkotmányos monarchia automatikusan demokratikus volt - ez téves.

- > Törvények felfüggesztése parlamenti hozzájárulás nélkül → törvényellenes
- > Állandó hadsereg békeidőben → csak parlamenttel
- > Szabad parlamenti választás joga
- > Parlamenti szólásszabadság
- > Bíraskodás függetlensége
- > Parlament gyakori összehívása

TIPIKUS HIBA:

A felfüggesztési jog és az „eltekingés” közti különbséget kevesen hangsúlyozzák.

- > 1777 saratogai győzelem → Franciaország, Spanyolország, Hollandia belép a háborúba
- > Brit flotta nehezen látta el az óceánon túl harcoló csapatokat
- > Amerikaiak jól ismerték a hadszínteret, gerilla-hadviselés
- > Hatalmas terep: brit csapatok elvesznek, kommunikáció nehézkes
- > 1781 yorktowni csata: bekerítés, fegyverletétel

- > A hétéves háború (1756–1763) adósságait a gyarmatokkal akarták megfizettetni
- > 1764 cukortörvény, 1765 bélyegtörvény, 1765 elszállásolási törvény, 1773 teatörvény
- > Jelszó: „Nincs adózás képviselő nélkül!”
- > Gyarmatoknak nem volt képviselőjük a londoni parlamentben

Milyen elvek alapján működik az USA alkotmánya? Magyarázd el a „fékek és ellensúlyok” rendszerét!

Szabad visszaidézés – alkotmányos mechanizmus

Fordítsd meg! >

Milyen tudományos forradalom ment végbe a 16–17. században? Legalább 4 tudós és felfedezésük!

Szabad visszaidézés – tudástérkép rekonstruálása

Fordítsd meg! >

Miben különbözött Montesquieu és Rousseau állam- és demokráciaelmélete?

Szabad visszaidézés – összehasonlító elemzés

Fordítsd meg! >

Mi volt a Bastille elfoglalásának valódi és szimbolikus jelentősége 1789-ben?

Szabad visszaidézés – tény és értelmezés megkülönböztetése

Fordítsd meg! >

- > Kopernikusz (1543): heliocentrikus világkép
- > Kepler: bolygók pályáinak törvényei (ellipszis)
- > Galilei: Föld keringése, szabadesés törvénye, Hold felszíne
- > Newton: gravitáció, tehetetlenség törvénye, dinamika alaptörvénye

TIPIKUS HIBA:

Sokan felcserélik Keplert és Galileit, vagy Newtont Galileihez sorolják.

- > Montesquieu-féle hatalommegosztás: törvényhozó (Kongresszus), végrehajtó (elnök), bírói (LB)
- > „Fékek és ellensúlyok”: a testületek kölcsönösen ellenőrzik egymást
- > Elnök: közvetett választás, 4 évre; Kongresszus és LB korlátozhatja
- > LB: elnök nevezi ki, Szenátus erősíti meg, tagok élethosszig

- > Valójában: lőporraktár, csak 7 foglyot őrzött (hamisítók, örültek), lebontásra tervezett
- > Szimbolikusan: a régi rend, a zsarnokság börtönének tekintették
- > Párizs ostromlói lőporért indultak el, nem politikai foglyokért
- > A forradalmi legendagyártás tette „rettegett börtönné”

TIPIKUS HIBA:

Sokan azt hiszik, hogy politikai foglyokat szabadítottak ki – ez nem igaz.

- > Montesquieu: hatalmi ágak szétválasztása, közvetett demokrácia, vagyoni cenzus elfogadása
- > Rousseau: népfelség elve, közvetlen demokrácia, általános akarat, hatalommegosztás felesleges
- > Rousseau: „kényszeríteni kell, hogy szabad legyen” → veszélyes lehetőség
- > Montesquieu: a bírói hatalmat is el kell választani

Miért torkollott a francia forradalom jakobinus diktatúrába? Belső és külső tényezők!

Szabad visszaidézés – többtényezős oksági elemzés

Fordítsd meg! >

Hogyan értékelte Bibó István a jakobinus terrort? Mi volt szerinte a terror igazi következménye?

Szabad visszaidézés – historiográfiai álláspont rekonstruálása

Fordítsd meg! >

Mi volt a Code Civil (Polgári Törvénykönyv) jelentősége? Elvek és ellentmondások!

Szabad visszaidézés – tartalom és értékelés

Fordítsd meg! >

Milyen elvek mentén szervezték újra Európát a bécsi kongresszuson (1814–1815)?

Szabad visszaidézés – kongresszus alapelvei

Fordítsd meg! >

- > A terror a forradalom „zsákcája és csődje"
- > Nem volt szükségszerű → csak eltúlzott célokat kitűző forradalomhoz kell terror
- > Két terméketlen embertípust hozott létre: „hivatásos reakciós" és „hivatásos forradalmár"
- > Európa-szerte rémületessé tette az egyébként szimpatikusan fogadott forradalmat

- > Külső: 1792-től háború (Ausztria, Poroszország, majd Anglia, Spanyolország)
- > Belső: kényszerosztás, rekvirálás → vendée-i parasztfelkelés
- > Girondisták vs. jakobinusok harca, árulást sejttek mindenhol
- > Hegypárt népi mozgalomra támaszkodva 1793 júniusában átvette a hatalmat

- > Legitimizmus: a jogszerű, dinasztikus uralom visszaállítása
- > Európai egyensúly: egyik hatalom se erősödjön meg túlzottan
- > 1789 szellemiségének eltörlése, forradalmi eszmék elfojtása
- > Lengyelország nem állt helyre; Német Szövetség ~40 tagállam; Itália visszaosztva

- > 1804: egységes, minden állampolgárra alkalmazható törvénygyűjtemény
- > Törvény előtti egyenlőség, egyéni szabadságjogok
- > Ellentmondás: apai tekintély rögzítése, nők alárendelt helyzete (vagyon, engedelmesség)
- > Napóleon a meghódított területeken is bevezette → polgári értékrend terjedése

TIPIKUS HIBA:

Sokan összekeverik a bécsi kongresszus elveit a Szent Szövetség céljaival.

Egy 1650-ben Londonban élő kereskedő naplójából: „Cromwell nem lett király, mégis királyként viselkedik.” Miben van igaza, és miben téved?

Irányított visszaidézés – forrásértelmezés + pontosítás

Fordítsd meg! >

Egészítsd ki! „A ___ forradalom vér nélkül zajlott 1688-ban. A ___ által aláírt ___ (1689) az alkotmányos monarchia alapjait rakta le. A törvényhozói hatalom a ___ kezébe került.”

Irányított visszaidézés – hiányos szöveg

Fordítsd meg! >

Mi hiányzik a sorból?
Hétéves háború → britek kiszorítják a franciákat → [?] → „Nincs adózás képviselő nélkül!” → Bostoni teadélután

Irányított visszaidézés – eseménylánc kiegészítése

Fordítsd meg! >

Adam Smith szerint egy „___ kéz” rendezi el a piacot. Mit értett ez alatt? Mi az állam szerepe Smith felfogásában?

Irányított visszaidézés – fogalom + magyarázat

Fordítsd meg! >

- > dicsőséges
- > Orániai Vilmos
- > Jognyilatkozat
- > parlament

- > Igaza van: diktatórikus eszközök, hadseregre támaszkodás, Államtanács rendeleti úton irányít
- > Téved: Cromwell elvből nem jelöltette magát – teológiai meggyőződés, nem hatalomvágy

- > „Láthatatlan kéz” = kereslet-kínálat erői automatikusan egyensúlyra hozzák a piacot
- > Az egyéni önző érdek végső soron a közjót (anyagi jólétet) szolgálja
- > Állam: csak jog és biztonság fenntartása + közszolgáltatások → minimális beavatkozás

- > A londoni parlament a háborús kiadásokat a gyarmatokkal akarta megfizettetni
- > Adóintézkedések sorozata: cukortörvény, bélyegtörvény stb.

Párosítsd a filozófust az elvével!
(A) Locke (B) Montesquieu (C) Rousseau (D) Voltaire
(1) Hatalmi ágak szétválasztása (2) Tár-sadalmi szerz., tulajdon (3) Népfelség, közvetlen demokrácia (4) Deizmus, egyházellenesség

Irányított visszaidézés – kategorizálás

Fordítsd meg! >

Egy diák írja: „A Függetlenségi nyilatkozat kimondta az emberek egyenlőségét, beleértve a rabszolgákat is.” Mi a hibás ebben?

Irányított visszaidézés – tévképzet javítása

Fordítsd meg! >

Miért volt Napóleon hatalma „sebezhető”? Mit mondott erről Metternichnek, és mit jelent ez?

Irányított visszaidézés – forrás + értelmezés

Fordítsd meg! >

Dönts el: melyik állítás melyik eszmeáramlathoz tartozik?
(a) „A hagyományokat beépítve kell reformálni”
(b) „Az egyéni szabadságjogok elsődlegesek”
(c) „A közös identitás és a nemzeti múlt feltárása a cél”

Irányított visszaidézés – kategorizálás

Fordítsd meg! >

- > Jefferson és kortársai szándékosan nem vetették fel a rabszolgakérdést
- > A „minden ember egyenlőnek teremtett” elv NEM terjedt ki a fekete rabszolgákra
- > A rabszolgaság fennmaradt; egyenjogúsítás csak a polgárháború után (1865) következett be

- > A-2: Locke → Társadalmi szerződés, tulajdon védelme, polgári szabadságjogok
- > B-1: Montesquieu → Hatalmi ágak szétválasztása és közvetett demokrácia
- > C-3: Rousseau → Népfelség elve, általános akarat, közvetlen demokrácia
- > D-4: Voltaire → Egyházellenesség, deizmus, „Tiporjátok el a gyalázatost!”

- > (a) → konzervativizmus
- > (b) → liberalizmus
- > (c) → nacionalizmus
- > (d) Vagyoni cenzushoz kötött választójog → liberalizmus
- > (e) Mérsékelt, fontolva haladó változtatás → konzervativizmus

- > Metternichnek: „Az ön uralkodói megengedhetik maguknak, hogy hússzor is megverjék őket... én nem.”
- > Napóleon illegitim úton szerezte meg a hatalmat (nem dinasztikus örökség)
- > Uralma a katonai sikereken alapult → egyetlen döntő vereség az egész rendszert összeomlasztotta

1793-ban egy párizsi polgárt feljelentenek, de semmilyen szervezetnek nem tagja. A „gyanúsokról szóló törvény” alapján letartóztatható-e?

Irányított visszaidézés – törvény alkalmazása konkrét esetre

Fordítsd meg! >

Egy diák azt mondja: „A felvilágosodás azt hirdette, hogy Isten nem létezik.” Mi a pontatlanság ebben?

Hibajavítás – tévképzet javítása

Fordítsd meg! >

Egy diák állítja: „A bécsi kongresszus visszaállította a régi, napoleoni háborúk előtti Európát teljes egészében.” Miben téved?

Hibajavítás – tévképzet javítása

Fordítsd meg! >

Miért helytelen azt mondani, hogy a jakobinus diktatúra a „nép nevében” a nép érdekét védte?

Hibajavítás – kritikai gondolkodás

Fordítsd meg! >

- > A legtöbb felvilágosult gondolkodó DEISTA volt, nem ateista
- > A deizmus: Isten megalkotta a világot, de a mindennapi életbe nem avatkozik bele
- > Ateizmusig csak kevés filozófus jutott el
- > Voltaire: „Ha Isten nem volna, ki kellene találni”

- > Igen - a törvény szerint gyanús mindenki, aki „viselkedésével, kapcsolataival, beszédével” a zsarnokság hívének mutatkozik
- > Elegendő az egyszerű feljelentés, bizonyíték nem szükséges
- > Az ügyvédi védelemtől is megfoszthatták a vádlottakat

- > A jakobinusok felfüggesztették az eredeti forradalmi szabadságjogokat
- > Kisebbség erőszakkal valósított meg elveket a többség akarata ellenére
- > Bibó: ez a 20. századi totális diktatúrák előképe
- > Az 1793-as „jakobinus alkotmány” jogokat ígért - de soha nem vezették be

- > Nem állt helyre Lengyelország (a három dinasztia megtartotta területeit)
- > Itáliában széttagoaltság maradt, de határok módosultak
- > Anglia új területeket szerzett (Málta, Ceylon)
- > Habsburg és orosz területek is nőttek - nem azonos a napoleoni előtti helyzettel

Ki volt Oliver Cromwell?

- (A) Skót király, aki leverte a puritánokat*
- (B) Parlamenti képviselő, „vasbordájú szentek” seregének szervezője*
- (C) Orániai Vilmos tanácsadója*
- (D) Az anglikán egyház megalapítója*

Felismerés - egyszerű azonosítás

Fordítsd meg! >

Mit jelent az „elektorok” szava az USA elnökválasztásában?

- (A) Legfelsőbb Bíróság tagjai*
- (B) Tagállamok által küldött választók*
- (C) Szenátus tagjai*
- (D) Elnökjelöltek kampánycsapata*

Felismerés - fogalomjelölés

Fordítsd meg! >

Melyik dokumentum mondta ki először az ember „elidegeníthetetlen jogait” az élethez, szabadsághoz és boldogság kereséséhez?

- (A) Jognyilatkozat 1689 (B) Emberi jogok nyilatkozata 1789*
- (C) Függetlenségi nyilatkozat 1776 (D) USA alkotmány 1. kiegészítés 1791*

Felismerés - dokumentum azonosítása

Fordítsd meg! >

A Code Civil melyik elvet vezette be egységesen?

- (A) Rendi különbségek jogi rögzítése*
- (B) Törvény előtti egyenlőség minden állampolgárnak*
- (C) A nők egyenjogúsítása*
- (D) Köztársasági forma kötelező bevezetése*

Felismerés - fogalomjelölés

Fordítsd meg! >

- > Helyes: (B) – A tagállamok által küldött választók, akik ténylegesen megválasztják az elnököt
- > Az állampolgárok az elnökjelöltre szavaznak, de az elektorok döntenek.

- > Helyes: (B) – Parlamenti képviselő, a „vasbordájú szentek” seregének szervezője
- > Az „addig ismeretlen parlamenti képviselő” fordulat a tankönyv saját szóhasználata.

- > Helyes: (B) – Törvény előtti egyenlőség minden állampolgár számára
- > Tipikus hiba: B és C összekeverése – a Code Civil NEM egyenjogúsította a nőket.

TIPIKUS HIBA:

B és C összekeverése tipikus: a Code Civil NEM terjesztette ki a nők egyenjogúságát.

- > Helyes: (C) – Az Amerikai Függetlenségi nyilatkozat (1776)

*Töltsd ki az oksági láncot!
Háborús adósságok → [?] → [?] → Bastille
ostroma (1789)*

Összefüggés-kártya – oksági lánc kiegészítése

Fordítsd meg! >

*Kösd össze! „Szabadság, egyenlőség,
testvériség” – melyik elemet melyik 19.
századi eszmeáramlat tette magáévá?*

Összefüggés-kártya – fogalomkapcsolás

Fordítsd meg! >

*Egy 18. századi francia olvasó kezébe kerül
az Enciklopédia. Miért volt ez önmagában
forradalmi tett?*

Írányított visszaidézés – kontextualizálás

Fordítsd meg! >

*Sorold fel időrendben az angol polgári
forradalom 5 legfontosabb eseményét
(évszámmal)!*

Kronológia-kártya

Fordítsd meg! >

- > Szabadság → liberalizmus (egyéni szabadságjogok)
- > Egyenlőség → szocializmus / kommunizmus (gazdasági egyenlőség)
- > Testvériség/Közösség → nacionalizmus (a nemzet mint testvéri közösség)

- > → XVI. Lajos reformokat sürget (közteherviselés)
- > → Nemesség ellenállása → rendi gyűlés összehívása (1789)
- > → Harmadik rend felkelése → párizsi nyugtalanság + katonai összevonás
- > → Bastille ostroma

- > 1649 - I. Károly kivégzése, köztársaság
- > 1658 - Cromwell halála, hatalmi válság
- > 1660 - Stuart-restauráció (II. Károly)
- > 1688 - Dicsőséges forradalom (Orániai Vilmos)
- > 1689 - Jognyilatkozat → alkotmányos monarchia

- > Középkorban a világ teljes leírása (Isten rendje nélkül) elképzelhetetlen volt
- > Az Enciklopédia elérhetővé tette a tudást → a tudatlanságot a felvilágosodás a bajok forrásának tekintette
- > A Szentszék indexre tette → tiltott könyv, mégis egész Európában elterjedt
- > Üzenete: az értelem mindenki számára hozzáférhető, nem az egyházi tudósok privilégiuma

Sorold fel időrendben az USA születésének 5 kulcseményét (évszámmal)!

Kronológia-kártya

Fordítsd meg! >

Napóleon bukásának főbb állomásai – sorold fel időrendben!

Kronológia-kártya

Fordítsd meg! >

- > 1812 - oroszországi hadjárat katasztrófája
- > 1813 - lipcsei csata („népek csatája”), vereség a 6. koalíciótól
- > 1814 - lemondás, száműzetés Elba szigetére
- > 1815 - visszatérés → „száznapos uralom”
- > 1815 - waterlooi csata vereség → Szent Ilona szigete

- > 1773 - Bostoni teadélután
- > 1775 - Függetlenségi háború kezdete
- > 1776 - Függetlenségi nyilatkozat (július 4.)
- > 1783 - Párizsi béke (függetlenség elismerése)
- > 1787 - USA alkotmánya / 1789 - Washington első elnöksége